Ringsted-Digteren Sophus Schandorph.

Ved *Adolph Andersen.*

Forfatteren *Sophus Schandorph,* hvis Hjerte, Livet igennem, hang ved Fødebyen Ringsted, ved Sorø, hvor han blev Student fra Akademiet, og ved Slagelse, hvorfra han hentede sin Hustru, var i sin Tid en anerkendt og meget læst

Forfatter, hvad han næppe — for det sidstes Vedkommende — kan siges at være i Dag. En Skam forøvrigt, for Schandorph var en mægtig Skildrer af det midtsjællandske Købstadsliv, som han kendte tilbunds, af Bønders og Smaakaarsfolks Levevis, saadan som det dengang formede sig.

En og anden, haaber jeg, vil læse ham, naar de har læst denne Beretning om hans Liv og Virke, og om hans specielle Tilknytning til Sorø Amt, som denne Aarbog omfatter.

Schandorph døde Nytaarsmorgen 1901 Kl. 5,30 efter længere Tids Sygdom, — altsaa i Fjor for 50 Aar siden.

Sophus Christian Frederik Schandorph var født i Ringsted den 8. Maj 1837. Her var hans Far Opsynsmand ved Befordringsvæsenet, Johan Fr. Schandorph. Den Stilling, Faderen var Indehaver af, var de fleste Steder forenet med Postmester-Embedet, men det var ikke Tilfældet i Ringsted. Under Faderens Embede laa Ekstraposter, Dagvognsbefordring, Bivognsbefordring til Postpakker og Diligencen, som besørgedes af 12 Medlemmer af Ringsted Vognmandslaug.

Gamle Schandorph var, som Sønnen, en opfarende og impulsiv Herre, hvad saa tydeligt fremgaar af en Beskrivelse af Faderen, som Sophus Schandorph engang har givet af ham: „Far husker jeg tydeligt. Han var en korthalset, svær Mand med Guldtresse om Hue og paa Krave. Jeg ser ham tydeligt for mig, naar han ivrig og aktiv skulde ekspedere Dagvognen ude paa det brede Fortov foran Postgaardens store Stentrappe, høflig hjælpende Damerne til Vogns, med et venligt Ord tilovers til alle hans mange Bekendte blandt de Rejsende — af og til havde han mindre høflige Ord ved Haanden til de røde Kuske, naar de mødte for sent eller under alt for synlig Paavirkning af Spiritus. Da kunde der nok

falde en Karakteristik af som „Smølegris“ og „Drukkendidrik“ — eller det, der var værre“.

Fru Schandorph var en flittig og stilfærdig Kvinde, Datter af Proprietær, cand. phil. J. K. Møller, Oldengaarden i Fjenneslev.

I Sophus Schandorphs Barndom var Ringsted en ganske lille By med knap 1200 Indbyggere, men dens Beliggenhed midt i Landet med Veje til de fleste sjællandske Købstæder gjorde den til et trafikalt Knudepunkt, hvor særlig Datidens Befordringsvæsen med sine Diligencer og „Kugleposter“ udfoldede sig i broget Mangfoldighed. Ogsaa for Fragtmændene til og fra Hovedstaden var Ringsted det naturlige Bedested.

I dette Miljø havde den lille Sophus rig Lejlighed til at iagttage Datidens Liv i hele dens Ejendommelighed, og man ser af hans Bøger, at han har brugt Øjne og Øren, naar Post- og Diligencekuskene, Fragtmænd og Gaardskarle snakkede sammen. Ogsaa Borgerne og Originalerne i Ringsted, samt Bønderne, der gæstede Byen, nærede den opvakte Dreng levende Interesse for, og hvad han hørte og saa, bevarede han i sin solide Hukommelse. Alle disse Typer blev senere hans Forfatterskabs bedste Emner og Tilskyndelse.

Et Indtryk fra en anden Verden og af finere selskabelig Dannelse fik han gennem Marinekaptajn P. T. Grove, som en Tid lang var i Pension hos Schandorphs Forældre — en Mand, der havde set sig vidt omkring og som den lille Sophus følte sig knyttet til.

Det var, fortæller Schandorphs Samtidige, en Fornøjelse at høre ham fortælle om Livet i Ringsted i hans Barndom. Med en Skuespillers Talent fremmanede han den ene snurrige Per-

son efter den anden, saa Tilhørerne synes at se dem lyslevende for sig.

Datidens Skoleforhold i Ringsted var ikke gode. Da Sophus Schandorph var 5 Aar gammel, kom han i Skole hos en ældre, tysk Dame, der havde Privatskole for betalende Børn. Og da han var 9 Aar gl., kom han i Realskolen, en Appendix til Borgerskolen. Hans Skolegang var ikke meget bevendt i Retning af boglig Lærdom, men derimod er der næppe Tvivl om, at den bidrog til at udvikle hans humoristiske Sans. Der var kun to Lærere paa Skolen — Kateketen, Pastor Schiødte og fhv. Købmand Korfitsen, Næstved, der efter sin Fallit havde taget Seminarist-Eksamen. Schiødte holdt Schandorph meget af. Han læste gratis Latin med han som en Belønning til sin bedste Elev. Sophus var altid Dux i Skolen.

Da Sophus Schandorph var 11 Aar brød Treaarskrigen i 1848 ud, og den optog ham stærkt. Om dette Tidsafsnit har han fortalt følgende Erindring fra Barndomstiden i Ringsted: „— I de solmilde Martsdage — de staar sommerligvarme i min Erindrig — spejdede vi Drenge oppe fra en Række Høstakke uden for Byens „Nørre Bom" efter blinkende Vaaben. Hovedlandevejen gik først i Flugt med Byens Hovedgade; dette Stykke var beplantet med Træer paa begge Sider. Saa løb ved Enden af denne lige Vej Roskilde—Københavnsvejen til højre, og Holbækvejen til venstre. Annexsognet Benløses røde Kirketaarn ragede op i det bølgelinede Pløjeland, der indrammedes af Haraldsted og Valsømagle Sogne i Baggrunden. Fra Københavnsvejen kom Soldaterne. Højt bankede vore Hjerter, da Hestegarden kom med gyldent blinkende Hjelme og Kyradser. De svarede til et Drengeideal af en ridderlig Skare fra Middelalderen, saaledes som vi nu havde

lært at se paa den. — Skolen blev forsømt. I lang Tid paatalte ingen det. Krigen optog Lærerne lige saa stærkt som Eleverne. Da opdagede Byens Provst, mine Forældres Nabo, oppe fra sit Vindue mig og en Kammerat staa ledige paa Torvet i Skoletiden og se paa Soldaterne. Han kaldte os op, skældte os Huden fuld, fordi vi ikke var i Skole. Men jeg for mit Vedkommende brød mig ikke det ringeste derom. Jeg gik ikke i Skole, løb bare om paa den anden Side af Provstens Hus for at se flere Soldater og stemme i med flere Hurraer.

Husene fyldtes i disse Tider med Indkvarteringer. Mine Forældre havde stundom en halv Snes Mand. Der var naturligvis ikke Tale om at skaffe Senge til dem. Der blev bredt Madrasser, Tæpper og Dækkener paa Loftsgulvet til at sove paa, men Mad fik Soldaterne nok af. Kvarterpenge vilde min Far ikke modtage. De Frivillige blev naturligvis særlig begunstigede. De blev indbudte til Familiens Aftensbord og fik Vin og Punsch. Da Sommeren kom, serveredes der for dem i Haven ...".

I denne bevægede Tid blev det — med Pastor Schiødtes Tilskyndelse — bestemt, at Sophus skulde paa Sorø Akademi.

Paa Sorø Akademi befandt Sophus Schandorph sig ikke godt. Det var en haard Overgang at komme fra Hjemmet i Ringsted, hvor han havde været vant til at kunne gøre og lade, omtrent som han vilde, og paa Akademiet, hvor der var streng Disciplin.

Rektor kunde han specielt ikke lide, da denne — efter hans Mening — strøede lidt for rigeligt omkring sig med Spanskrørsslag, Prygl, grove Skældsord, ligesom han lidt for flittigt uddelte Stuearrestordre. Og Sophus følte, at Rektor var alt

andet end retfærdig overfor Eleverne, men han beundrede Rektor for hans virtuosagtige Færdighed i at ramle en Kindhest ud.

Lærerne fulgte i Rektors Kølvand, og var saaledes gennemgaaende alt andet end blide. Tre Lærere holdt Sophus af: Johnstrup, den senere Professor ved Københavns Universitet, Overlærer Bang og Adjunkt C. Thomsen.

Paa de to Sovesale var der 32 Senge. Naar Klokken om Morgenen ringede, og Drengene tørnede ud af Sengene, løb de hen til de lange Vaskeborde med de mange Tinfade. Naar Toilettet var overstaaet, gik de ned i Spisestuen, hvor der serveredes kogt Mælk i Tinskaale og Rugbrød med Smør paa. Ti Minutter paa 8 stilledes der til Lovsang. 8—12 Skoletid, Frikvarter 20 Minutter paa 10, hvor der gramsedes om tørre Hvedeboller, som blev sat paa en Bænk udenfor hver Klasses Dør. Fritid 12—13. Middag 13—13½. Her serveredes rigelig, men lidt magert og fabriksmæssigt tillavet Mad. Bordbøn før og efter Bordet. Stoppede den Elev, der skulde læse Bordbønnen, op midt i Bønnen, fik han Prygl. 13½—14½ Læsetid. 15—17 Skoletid, 17—18 Fritid og Mellemmad (to Sidestykker Rugbrød med Smør), 18—20½ (om Sommeren til 20) Læsetid, 20—20,15 Aftensmad (kogt Mælk og 4 Stykker Smørrebrød), 21,45 ringede det til Sengs. Alt i alt havde Eleverne 4 Fritimer daglig, men aldrig nogen rigtig samlet Fritid. Derfor blev en Del af Læsetiden ogsaa tit brugt til en Lur eller til Morskabslæsning. Sophus brugte ofte Tiden til at skrive Digte og Romaner.

Naar en Elev havde mg i Ugekarakter, kunde han faa Rektors Tilladelse til at tage hjem fra Lørdag Eftermiddag Kl. 17 til Søndag Aften.

Skoleferierne var Sophus' Himmerig. Han nød i fulde Drag at være hjemme i Ringsted. Hos Far og Mor var der Rygefrihed. Det var der ikke paa Sorø, hvor Eleverne herfor kunne faa Prygl eller Stuearrest. Saaledes blev Sophus kort før sin Konfirmation gennempryglet af en Lærer, som kunde lugte, at han havde røget. Og i Ringsted kendte han alle Mennesker og havde gode Kammerater. Her mødtes han med anderledes Venlighed end paa Akademiet, hvor de store Drenge tævede de smaa og hvor Lærerne gennemgaaende var „nogle sure Løg".

En Trøst for Sorø-Drengene var det, at paa Herlufsholm var Disciplinen meget værre ...

Men Sorøtiden bød ogsaa paa interessante og lyse Oplevelser. Saaledes var Sophus engang — sammen med sin Far — paa Besøg hos B. S. Ingemann. Han var en lille, hvidhaaret, undersætsig Mand i Kalot og Slaabrok af sort Fløjel, indhyllet i Piberøg. Han havde en hurtig, klangløs Stemme og milde, lyseblaa Øjne. Han elskede at vandre omkring i Skovene, hvor Eleverne ofte mødte ham.

For ude i Sorø-Skovene holdt Eleverne til. Her legede de Røvere, medens de var smaa. Naar de kom i Lømmelalderen tyede de derud for at „solde" med en Flaske Mjød eller sød Punschextrakt, Hvedebrød og Chokoladekage. Somme Tider for at ryge. Altid var de nogle Stykker samlede ved disse Lejligheder, for der maatte altid sættes Spejdere paa Udkig, da man ikke vilde overraskes af en Lærer eller anden Fjende af deres frie Liv og Tobaksrygning.

Fra de to sidste Gymnasieaar her har Sophus Schandorph, efter sine Breve hjem, de bedste Minder fra Sorø Akademi. Friheden var da større.

Sophus, der fra Barnsben havde ønsket at blive Skuespiller, fik paa Akademiet ny Næring til sit Barndomssværmeri. Adjunkt Liebenberg arrangerede Komedier, hvortil især de to øverste Klasser leverede Skuespillerne. Sophus gjorde stor Lykke i disse Komedier, men da han vidste, at hans Forældre aldrig vilde give deres Samtykke til, at han blev Skuespiller, bestemte han sig i de sidste Aar i Skolen for, at han vilde være — *Præst*. Dette Valg blev han bestyrket i, da han kom i Berøring med Dr. teol. Peter Chr. Kierkegaard, den senere Biskop i Aalborg, dengang Sognepræst i Pedersborg.

Sognepræsten i Sorø, Pastor Zeuthen, der havde konfirmeret Sophus, var en kundskabsrig og brav Mand, men han havde en tung og træg Fremstillingsevne. Derfor gik Sophus sjældent i Kirke til ham.

Saa hørte han en Aften paa Akademiet Dr. Kierkegaard tale om Billedmotiverne i Evangelierne. Han fremdrog maleriske Træk fra Markusevangeliet, som han mente kunde vejlede til billidlig Fremstilling af bibelske Scener. Sophus hørte med Øren og Mund til Foredragets fantasifulde Flugt og blev grebet af denne ejendommelige grundtvigske Præst.

Fra den Dag gik han i Pedersborg Kirke og blev senere indført i Kierkegaards Hjem.

Den 17-aarige Sophus Schandorph bestemte, at han — som Kierkegaard — vilde blive en rigtig grundtvigsk Præst, grebet som han var af Kierkegaards lyse Tro og Livssyn. Netop saadan skulde en Kristen være.

1855 ved Midsommertid blev Schandorph Student fra Sorø Akademi. Paa en dejlig Sommeraften holdtes Rusgildet, som efter Skik og Brug endte paa „Parnas“, Skovbakken hinsides Søen, hvor Sangene lød ud i Natten over det stille Vand.

Og Talerne fik Bladene paa Bøgebuskene til at dirre. Først ved Morgengry brød man op.

Kort efter rejste Sophus hjem til Ringsted for at nyde Sommerferien. Hjemme stod alt desværre ikke til som før. Faderen var blevet svagelig og hans Humør var borte. Den vestsjællandske Jernbane var sin Fuldendelse nær, og denne maatte uundgaaelig medføre, at hans Fars Embede blev nedlagt. Det pinte Faderen. Hertil kom økonomiske Bekymringer. Kunde han nu magte at holde to Sønner i København. Schandorphs yngste Bror var bleven sat i Handelslære i Hovedstaden, og han kunde ikke klare sig selv. Og nu skulde endvidere Sophus snart til København for at læse til Præst.

Dog — Sophus glemte snart Hjemmets Bedrøveligheder. Han gik fra Selskab til Selskab, fra Skovtur til Skovtur.

I denne Sommerferie med al dens Selskabelighed sluttede han et Par Venskaber, der varede for Livet.

En lidt ældre Barndomskammerat, Vilhelm Werner, Søn af Godsforvalteren i Ringsted Kloster, som var ansat paa hans Fars Kontor, og den endnu ældre Christian Grundtvig (hans Mor var Købmandsenke i Ringsted), der da allerede var blevet juridisk Kandidat, blev nu hans daglige Omgangsfæller.

Grundtvig var en livlig og begavet ung Mand, en Disputator om en Hals. Han drog bl. a. — Fritænker, som han yndede at udgive sig for — ivrig til Felts mod Sophus Schandorphs Tilslutning til hans Navne og fjerne Slægtning, N. F. S. Grundtvig. Han blev senere Byfogedfuldmægtig og tilsidst Kæmner og Sagfører i Ringsted. Dette Trekløver kom i mange gode Ringstedhjem, bl. a. i Byfoged, Etatsraad Hoffs gæstfri og flotte Hus, i Amtsforvalter (senere Kammerherre)

Carstensens livlige Kreds og i den muntre og dygtige Distriktslæge, Krigsraad Krebs' Familie.

Mod Slutningen af Sommerferien kom Kong Frederik den Syvende til Ringsted for at undersøge Kongegravene i Kirken. Om dette Kongebesøg vil jeg lade Sophus Schandorph selv berette paa den for ham egne muntre Maade. Han har herom efterladt sig følgende Beretning: „Vi tre Venner morede os over Emsigheden blandt Borgerskabet for at klæde den lille, mer end tarvelige By i Festskrud. Kongen skulde bo hos Provst Steenberg, mine Forældres Nabo. Fra Provstegaarden og Befordringskontoret løb Fortovet bredt og skraat ned, skilt fra Torvepladsen ved en stor og dyb Rendesten, en Skræk for Vogne om Natten og for fulde Folk til enhver Tid paa Døgnet. Over den blev lagt en Bro med blomstersmykte Lægter til Gitter, en stor Klods af en Æresport blev rejst inden for Broen. Jeg tegnede den af i Karikatur fra vore Dagligstuevinduer og anbragte Borgerrepræsentationens Formand oven paa den — i Svømmebukser.

Kongen kom med et Følge af guldbroderede og epaulet- og ordenssmykkede Herrer. Borgerkorpset, der ingen Uniform havde, men stillede med Skødefrakker, hvide Lærredsbukser, sort Læderbandeler, Sabel og Gevær, sort Cylinderhat, afgav Æresvagten foran Rendestenen og foran Provsteboligens blomsterklædte Port, den, som unge Damer havde flettet Kranse til i mine Forældres Have under Direktion af nogle ældre Fruer og opmuntrede til Arbejdet af min Moders Chokolade, mens de unge Mandfolk gjorde Kur, spiste Stikkelsbær og drak Sherry.

Barnepieteten for den gamle Kirke og de begravede Konger eksisterede ikke mere i mig. Vi unge Mennesker havde

mange Vittigheder paa rede Haand om Knud Lavard, som de ikke kunde finde, om Valdemar den Store og Knud den Sjettes lange Benrade, om Bengjærds Haarfletning med Sejlgarnsfarven. Selv den regerende Konges uformelige Figur maatte holde for. Da jeg en Gang holdt paa, at han havde et smukt Hoved, sagde en Kammerat: — Men ikke noget godt Hoved.

I det hele gjaldt det om at være overlegen og ikke „gaa i Tøjet for noget", selv om det egentlig gjorde en ondt at sige, hvad man sagde. At faa Damernes Latter paa sin Side, det var Ærgerrighedens Maal.

Mine Forældres Stuer og Have samlede under Kongebesøget unge Herrer og Damer i stort Tal. Hos os var de nær Kongens Hovedkvarter. Der sivede Rygter gennem Plankeværket og vor Have om Kongens Særheder og morsomme Indfald. Der fortaltes, at han sad og røg paa en kort Pibe i Kirkekoret for at bekæmpe Lugten fra sine Forfædre, da han fik bildt en ikke meget vidende fornem Herre af Hofetaten ind, at Kirkens gamle Granitdøbefont stammede fra den hedenske Oldtid, at han havde givet Sjællands Stiftamtmand en haard Afrøfling, fordi han en Morgen fremstillede sig for Kongen uden Epauletter. Ikke skal jeg nægte, at da jeg en Gang saa ham stige ud af Vognen, iført en kort Husartrøje, var Indtrykket ikke ublandet ophøjet.

Men sligt turde ikke berøres i min Fars Paahør. Han elskede Frederik den Syvende, fordi han havde givet os Grundloven. Paa en Maade blev min Far Offer for sin Pietet for Kongen. Denne vilde foretage en Udflugt til Haraldsted Skov, og der blev bestilt Vogne til Følget. Man skulde stige til Vogns udenfor Kirken, og der stod min Far uden Overtøj

i sin Uniform og ordnede Befordringerne i en kold Blæst. Han var syg, da han kom hjem, fik et stærkt Anfald af sine Galdestenssmerter og var aldrig rask siden den Septemberdag".

Kort efter Kongebesøget i Ringsted rejste Sophus Schandorph til København for at begynde sit teologiske Studium.

I København blev han indlogeret hos sin Morbror, fhv. Grosserer C. F. Møller, der boede i Sølvgade. Her fik han alt frit — Kost og Logis.

Efter Ankomsten til København søgte han straks Studenterforeningen, hvor han havde glædet sig til at møde den fri, glade Livsudfoldelse, men han blev gruelig skuffet. Han fandt den kedelig. Han var i det hele taget ikke begejstret for Studenternes Verden.

En Eftermiddag kom der Brev fra Moderen, der straks kaldte Broderen og Sophus hjem, da Faderen laa for Døden, opgivet af Lægen. Med Aftentoget samme Dag tog de to Brødre til Roskilde, hvor de paa Stationen blev modtaget af deres yngste Morbror, der var Forpagter af en Gaard mellem Ringsted og Holbæk. Han hilste de to forknytte Drenge med et: — Han kan nok ikke mere, det gamle Skind!

Derpaa kørte han Drengene i aaben Vogn til Ringsted, medens Regnen piskede ned og Stormen blæste ind til Marv og Ben. De to unge Fyre sad her i Vognen og græd med tilhyllet Hoved.

Da Køretøjet naaede Ringsted, maatte Drengene staa af Vognen ude paa Gaden, for at den dødssyge Mand ikke skulde forstyrres. De listede gennem Porten og ind ad Køkkendøren ud til Gaarden. Der i Døren stod Moderen, der havde hørt Vognen komme, med en lysende Lampe og forgrædte Øjne.

Inde i det halvmørke Sovekammer laa Faderen bevidstløs. Drengene sneg sig lydløst derind med tilbageholdt Aandedræt, bare for at faa et Glimt af Faderen at se. Sophus blev bragt til Ro i Dagligstuen, hvorfra Døren til Sovekammeret stod aaben. Broderen blev lagt paa en Sofa i Kontoret. Først henad Morgenstunden faldt Sophus i Søvn.

Tidligt paa Formiddagen kom Lægen, Krigsraad Krebs. Det regnede og stormede stadigt.

— Er der Haab, Hr. Krigsraad? fremstammede Sophus.

— Ja, hvis Vorherre vil gøre et Mirakel.

Om Morgenen den næste Dag vaagnede Faderen op af den lange Søvn og var ved klar Bevidsthed. Han tog Afsked med Moderen og Drengene med skrigende og forceret Stemme. Han var klar over, at Døden ventede. Han opfordrede bevæget sine Drenge til at blive dygtige, gode Borgere og bad dem være gode ved deres Mor. Saa sank han tilbage paa Hovedpuden. Hele Dagen laa han stille hen, og om Natten sov han ind, 62 Aar gammel.

Inden Faderen blev begravet, kom der et Brev fra Tanten i København, hvori det meddeltes, at Morbroderen, fhv. Grosserer C. F. Møller i Sølvgade var død, men Tanten skrev tillige i Brevet til Fru Schandorph, at Sophus' Stilling i Huset vilde blive uforandret, saadan som Morbroderen engang havde bestemt det.

Fru Schandorph kunde ikke klare sig med den lille Pension, der var tillagt hende, hvorefter hun kort efter Begravelsen flyttede fra Ringsted til Slagelse, hvor hun fik et foreløbigt Hjem hos Sognepræst Branner i Sct. Peders Præstegaard i Slagelse (Præsten var gift med Fru Schandorphs Kusine), indtil hun i 1859 fik en Konventualindeplads i det

nystiftede Kloster i Slagelse, men samtidig hermed blev hun blind. Hun bar denne Ulykke som andre Sorger, der havde ramt hende, stille og taalmodigt.

Sophus Schandorph tog tilbage til København og levede her længe et stille Studenterliv. Han studerede bl. a. Søren Kierkegaards Skrifter og fik hyppigere og hyppigere religiøse Anfægtelser. Allerede efter et Aars teologisk Studium stod det ham klart, at Præst — det vilde han i hvert ikke være. Sin Embedseksamen vilde han fuldføre for Moderens Skyld. Men Barnetroen var borte. Og det tynde grundtvigske Lag, han havde faaet sat paa i Sorøtiden, svandt bort som Limfarve for Regnskyl.

I Københavnertiden — i 1856 — gjorde Sophus Schandorph Bekendtskab med Digteren Kristian Arentzen, der var Adjunkt ved Metropolitanskolen. Han blev hans gode Ven og fik en vis Betydning for ham.

Arentzen var en meget veltalende Mand med et stort Skuespillertalent og med megen komisk Sans. Han førte Schandorph ind i en Kunstnerkreds, der samledes paa Bistrups Café i Vincents Gaard paa Kongens Nytorv. Blandt de mest fremtrædende i Kredsen var Bjørnstjerne Bjørnson, som Schandorph sluttede et varmt Venskab med. Ogsaa Arentzens Hjem blev lukket op for Schandorph, der her traf en Række Mænd, der senere blev store Personligheder: Holger Drachmann, der dengang kun var Student, Harald Høffding, den senere Professor, Skuespiller Kristian Mantzius. Viggo Hørup, Politkeren og Redaktøren — en Kreds af lutter lystige Hoveder. Ogsaa Digteren H. V. Kaalund traf Schandorph for første Gang hos Arentzen. Kaalund var Lærer paa Vridsløselille Straffeanstalt og havde her et yndigt Hus op ad

de graa, triste Mure. Herude besøgte Schandorph og hans Hustru ham mange Gange senere.

1862 fik Schandorph sin teologiske Eksamen, hvorefter han kastede sig over æstetiske og filosofiske Interesser, og det blev Studiet af romanske Sprog og Litteratur, han særligt samlede sig om.

1863 udsendte Priors Forlag Schandorphs første lille Digtsamling, der ikke blev nogen Sukces og som kun bragte Forlaget Tab. Dog havde Schandorph den Glæde, at den gamle, dengang halvblinde Digter Christian Winther, der boede hos sin Svoger, Professor C. E. Petersen, i hvis Hus paa Kastrupvej Schandorph kom, efter Gennemlæsningen af Digtsamlingen, sagde til Schandorph: „— Deres Digte er gode. Se at finde Deres Originalitet! Det kan ikke nytte, at andre vil give Dem Raad i den Retning. Jeg er ikke Kritiker, men jeg har et ganske godt Øre. De skal ikke forcere Dem til at skrive, men melder Trangen sig, saa skræm den ikke bort! Jeg har ganske god Tro til Dem".

1863, da Arentzen skulde paa en Stipendierejse til Udlandet, fik Schandorph hans Undervisning paa Metropolitanskolen, og samme Aar rejste Schandorph selv til Paris paa Studieophold. Hans Bysbarn, Isenkræmmer T. M. Werner, der drev stor Forretning paa Kultorvet i København, havde laant ham Penge til Rejsen og Studieopholdet, og var selv med paa Udrejsen og havde nogle Dage sammen med Schandorph i Paris, inden han fortsatte til Italien.

Schandorph var begejstret for Paris og studerede her flittigt Fransk. Han boede en Tid sammen med Forfatteren Vilhelm Bergsøe og havde den Oplevelse at se Kejser Napoleon den Tredie til Hest under en Tropperevy paa Champ de

Mars. Efter Hjemkomsten fra Pariserrejsen, vikarierede Schandorph atter ved Metropolitanskolen 1864—65 og var samtidig Dansklærer ved Efterslægtens Skole, hvor han som Kollega havde Forfattteren Otto Borchsenius, der ligeledes var født i Ringsted og var Soraner. Med ham sluttede Schandorph ogsaa Venskab. Endelig var Schandorph i nogle Aar knyttet til det v. Westenske Institut som Fransklærer, ligesom han gav Privatundervisning i Fransk. Blandt sine Elever havde han den senere Forlagsboghandler Jacob Hegel og den senere Professor Kristoffer Nyrop.

Foruden sin Skolegerning dyrkede Schandorph — livsglad, som han var — den glade Selskabelighed i Hovedstaden — baade privat og paa Restauration, men han glemte ikke sine Venner ude i Provinsen. Mest kom han til Slagelse, hvor Moderen, som nævnt, nu boede. Her i Sct. Peders Præstegaard, der laa nok saa landligt inde i Byen, kom han meget hos Pastor Branner, hvor Moderen boede det første Aar, hun opholdt sig i Slagelse. Det var ikke saa meget Præsten eller hans Kone, ejheller den idylliske Præstegaard, der var Skyld heri, derimod Præstens ældste Datter, Ida, som han var blevet forelsket i, og som han blev forlovet med. Med hende blev han gift i Slagelse den 7. Juni 1867 og „lille Ida" blev hans gode Fé hele Livet igennem. Hun var ham en kær og god Hustru, som var Midtpunktet i hans Liv, baade under de glade Dage, og da Sygdommen meldte sig, og Livet gik mod sin Slutning.

De unge fik deres første Hjem i Hestemøllestræde i København, hvor de samlede en stor Vennekreds om sig. Her kom Arentzen, Kristian Mantzius, Otto Borchsenius, Holger

Drachmann, H. V. Kaalund og Digteren Chr. K. F. Molbech m. fl.

Ved sit aabne Sind, havde Schandorph let ved at vinde sig Venner. Han var i Selskabslivet vittig og fornøjelig. Hans smittende Latter rev Folk med sig. Men alt dette var en Facon, han havde tillagt sig. I det daglige Liv var Schandorph stille og alvorlig. Han og hans Hustru kom ogsaa en Del i Komponisten, Professor Berggreens Hjem, og hos Hørup kom han i Forbindelse med Georg Brandes, J. A. Hansen, Grev Holstein-Ledreborg, Lejre o. a.

Jule- og Sommerferierne tilbragte Schandorph og hans Hustru i Midtsjælland, særlig hos hans Barndomsven Vilhelm Werner, der var Godsforvalter paa Giesegaard. Herude gik det med raske Ture i Slæde og til Vogns omkring i Egnen, hvor den landlige Gæstfrihed stod i fuldt Flor. Stamhusbesidderen, Grev Brockenhuus-Schack, der satte megen Pris paa Werner, i hvis Hustru, den begavede Grevinde fandt en sympatisk Natur, gik i Spidsen. Rigt og fint Herregaardsliv, gemytlig Tone i Skovrider-, Proprietær- og Forpagterfamilier, muntre Tilrejsende, som havde Forretninger paa det vidtstrakte Gods, og som alle søgte dets øverste Funktionær, Godsforvalteren, — Bønderne, der købte deres Fæstegaarde og afgjorde Salget paa Godskontoret — alt dette bragte Schandorph en Række Livsbilleder, som han senere aftegnede i sin litterære Produktion. Man kan endnu den Dag i Dag i Godsets Arkiv finde Schandorphs Navn som Vitterlighedsvidne under adskillige Skøder og Købekontrakter.

Hjemme hos Werner morede de to Venner sig med at genopfriske pudsige Historier og Figurer fra Barndomsdagene i Ringsted. Herom siger Schandorph etsteds: „Vi talte om, at

der i Ringsted, der dengang havde 1500 Indbyggere, fandtes langt flere Drukkenbolte end Abraham først forudsatte, at der var Retfærdige i Sodama"„ Den 2. Januar 1873 kørte Werner og Schandorph fra Giesegaard til Ringsted, hvor de skulde til Barnedaab hos Werners Svoger, Sagfører Grundtvig, som ogsaa var Schandorphs Ungdomsven. Kort efter Ankomsten hertil faldt Werner om, ramt af en Hjerneblødning. Uden at være kommet til Bevidthed, døde Werner ud paa Aftenen, kun 38 Aar gammel.

Hermed var Schandorphs Ferier paa Giesegaard tilende.

Blandt de mange Venner, Schandorph vandt sig i Aarene derefter, var Digteren H. C. Andersen, Politikeren Christen Berg, i hvis Hjem i Hillerød han ofte kom, Malerne S. P. Krøyer og Michael Ancher, som han jævnligt gæstede paa Skagen, samt Politikeren, Redaktør Chr. Jørgensen, Lolland-Falsters Stiftstidende, hos hvem han — efter Werners Død — i en Aarrække tilbragte sine Jule- og Sommerferier.

Efterhaanden var Sophus Schandorph blevet en anerkendt Forfatter, der tjente store Penge paa sit Forfatterskab, men han maatte arbejde meget for at bjerge Udkommet. Han brugte mange Penge til sine mange Rejser i Ind- og Udlandet, og han holdt megen Selskabelighed i sit Hjem, ligesom han færdedes meget paa Byens Restaurationer, hvor han mødte sine talrige Venner.

God Mad og Vin og lystige Mennesker elskede Schandorph, og hvor der var Fest indenfor Vennekredsen var han en selvskreven Gæst.

Hertil kom saa dette, at Schandorph aldrig blev nogen dygtig Administrator. Dertil havde han for megen Bohèmenatur.

Sine sidste Aar boede han i Allégade paa Frederiksberg. Han elskede om Sommeren i de lune Aftener at sidde i en af de smaa Haver i Pilealléen og se paa Folkelivet eller sidde og passiare med en god Ven over en Forfriskning.

I Marts Maaned 1900 ramtes Schandorph af et apoplektisk Tilfælde, og siden da var hans Liv en Lidelsesskæbne.

Det var blevet spaaet Schandorph, at han ikke vilde overleve det nittende Aarhundrede, og han, der var saa lidet overtroisk, havde fundet Trøst i denne Spaadom. Efter 9 Maaneders tiltagende Smerte var hans Legeme blevet svagere og svagere, saa i August var han klar over, at det bar mod Døden. Schandorph frygtede ikke Døden. Han ventede den.

Da Nytaarsklokkerne Natten til Nytaarsdag 1901 tonede ud over København, og han mærkede Afskedstimen nærme sig, kastede han de kærligste Blikke paa sin Hustru — lille Ida. Fra Midnat til kl. 5 om Morgenen, da han sov ind, laa han stille hen. Schandorph blev 63 Aar gammel.

Han begravedes efter eget Ønske uden gejstlig Medvirken. Ved hans Jordefærd den 6. Januar 1901 talte Georg Brandes, der i smukke Ord skildrede Sophus Schandorph som Menneske og Forfatter. Han priste hans Trofasthed mod Fødebyen Ringsted, der ogsaa havde betydet saa meget for ham som Forfatter.

Jordefærden fandt Sted fra Frederiksberg Krematorium. Baaren blev bragt ud i det fri, hvor Begravelseshøjtideligheden fandt Sted. Der var 5—6000 Mennesker samlet om Schandorphs Baare, og han fik saaledes en af de største Begravelser, København havde været Vidne til.

Ved Graven stod Borgmester Jürgens fra Ringsted frem og bragte afdøde en gribende Tak fra Barndomsbyen, hvis gode

Søn han var og hvorfra han havde hentet saa mange Impulser til sit Forfatterskab.

* * *

Til Slut nogle Bemærkninger om Sophus Schandorps Forfatterskab. Han debuterede, som tidligere berørt i Artiklen, med en Digtsamling paa Priors Forlag, kort efter at have taget sin teologiske Embedseksamen i 1863, men den vakte ikke særlig Opmærksomhed, og den efterfulgtes af flere, men Digtene blev ikke hans kunstneriske Løftestang.

Først i 1876, da han ca. 40 Aar gammel, udsendte en Samling Fortællinger under Fællestitlen „Fra Provinsen", slog han igennem som Forfatter.

Det var Georg Brandes, der stadig havde givet ham Mod og Tro paa sig selv og paa, at der var Brug for hans kunstneriske Indsats. Uden denne Mands Opmuntring, var Schandorph, der beundrede Brandes og var hans trofaste Elev i hele hans aandelige Indstilling, næppe naaet saa langt, som han gjorde, paa Kunstens Løbebane. Det siger sig selv, at Schandorph var glad, da han, efter Udsendelsen af „Fra Provinsen", en Formiddag mødte Georg Brandes paa Gammeltorv i København, netop som Schandorph skulde ned at give Undervisning paa Mariebos Skole paa Frederiksholm Kanal. Brandes bredte Armene ud mod Schandorph og priste Bogen i høje Toner. De to Mænd gik Arm i Arm frem og tilbage i Raadhusstræde, og Schandorph kom en halv Time for sent i Skole.

Allerede i 1784, da Schandorph havde udgivet „Nogle Digte", interesserede Brandes sig for Schandorphs Digtning og paapegede, hvad han burde og kunde gøre, og hvad han burde lade ligge. Fra den Tid var de to Mænd kommet i et

venskabeligt Forhold, der blev til et varmt Venskab for Livet.

Senere udsendte Schandorph „Unge Dage“ og hele den lange Række af velkendte store og smaa Fortællinger, snart med dramatiske Skildringer af midtsjællandske Skikkelser og undertiden ogsaa historiske Skitser fra Frankrig og Italien.

Forholdsvis hurtig fik hans Arbejder ydre Anerkendelser. 1877 fik han det Anckerske Rejselegat og i 1880 Digtergage af Staten.

Af Schandorphs Romaner staar højst „Smaafolk“ (1880), i hvilken man møder Naturalismen helt gennemført, — „Skovfogedbørn (1884), hans mest populære Bog og „Det gamle Apotek“ (1885), hans ypperste Købstadsbillede.

„Thomas Friis' Hustru“ (1881) er hans betydeligste Tidsskildrings- og Udviklingsroman.

Sophus Schandorphs Mesterskab har altid vist sig i Karaktertegningen og Interiøret. Hans Fortællinger vrimler af lyslevende Skildringer taget lige paa Kornet: Postmestre og Herredsfuldmægtige, Probenreutere og Gæstgivere, Smaakaarsfolk og Haandværkere, store og smaa Bønder — herlige Interiører fra Hovedstad, Provins og ude fra Bondelandet.

En mægtig litterær Produktion formaaede denne Ringsted-Dreng at frembringe!

Medens hans Digte og Teaterstykker vel hurtigt vil glemmes helt, bør hans Romaner leve mange Aar endnu. Ingen vil fortryde at stifte Bekendtskab med dem. De aander af Livsvisdom!